

Istočno od Kamija

BORISLAV MILIC

... i da se čoveku ne služi nikako ako mu se ne služi potpuno.

A. Kami (LETO)

Kami me je samo potstakao: zamocio mi je pero u mastilo. I to je sve. Ostalo što dodje, ako dodje, nije ni Kami niti namera da o njemu pišem. Jer, ako ja budem o njemu pisao, onda šta će tu Kami, ono što je on napisao? Piše se u stvari o onome što je on izazvao, a nikako o onome što je on rekao, ono što je sam Kami.

On je izazvao — nazivamo to pravim imenom — revolt. Revolt protiv formulisanog, izgradjenog, protiv položaja ovog stola, protiv današnjeg dana. Ovo poslednje sam sebi lako dopustio, bez borbe. Kiša pada. Jesenja.

Revolt nije proliti krv, onesposobiti suseda za večernju šetnju duž obale.... Revolt je smanjiti broj cigareta, preliti osmehom bulevar, dopustiti očima da skaču sa grane na granu, doći do dobrog fioda, odstraniti sahrane bleštavih ideja.

Čovek ne sme da se plaši promena, premda one strah izazivaju. Promene se daju uporediti jedino sa mladošću, mladošću donaa, drveta, poljupca, itd. A sve to drhli...

Ako se čovek plaši promene, ne sme to pred sobom da prikriva i neka u tim trenutcima — dok ne suzije taj strah, dok se ne opredeli — manje govori o nastalim svežinama... Tu bi se on primokao obaveznom revoltu, vanvremenskom moralu.

Revolt mi mnogo štošta diktira, i može da me primakne divljaštvu... ali je glavno obeležje revolta onemogućiti anarhiju. Revolt je red, sklad duše i tela, podudaranje nastalih ulica sa nastalim aprilskim danom, prisutnost očovečenih zagonetki i zagonetki koje još to nisu i baš zbog toga jemče o prisutnosti ljudi, čoveka.

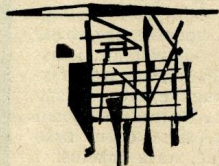
Ono što nije rešeno, a ima napadan izgled, čak zastrašujuć, to je ono što kategorički tvrdi da je tu negde u blizini ljudstvo, koje jedino tu može da traži sokove za svoj ponos, ponos što ima toliko teških problema, toliko materijala za neislučene mogućnosti, za ona penušava iznenadjenja.

Dokle god su ljudi na okupu, a to povlači za sobom postojanje sigurnog revolta, nema pojave — duhovne ili materijalne gradje i odgovarajućeg dejstva — koja neće svoje užasno lice zameniti nasmejanom, blagim, odobravajućim.

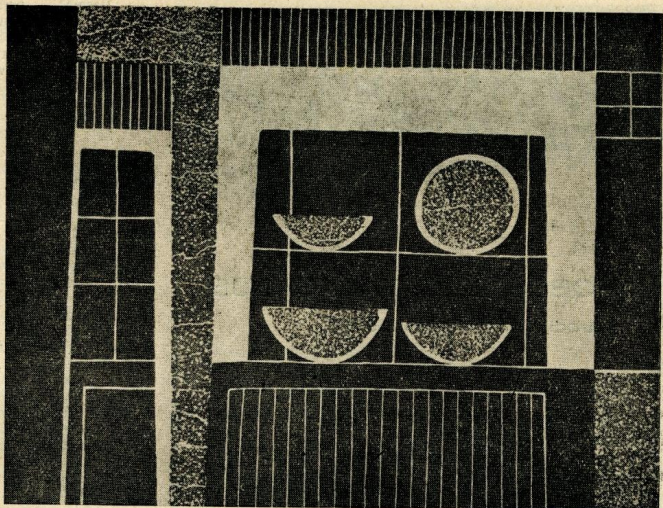
Revolt u svom školskom značenju, u onom što mu daje ime i pravo na lep prijem i adekvatan apartman mediu nama, primarnog je karaktera u odnosu na svoje prozvođe. Znači da samo razblažen srdačno-aktivnim odnosima, stiče pravo na građanstvo, lakokrilo prometejstvo.

Revolt je ceo vodoskok. Ali se osveženje prima od njegovog pada, od njegovih gctovo pretvorenih u paru kapljica.

Dakle revolt je samo onaj prvi, nepomirljivi stub vode: tamo gde vodoskok nastaje... Ostalo je civilizacija, prihvatljivo.

LOUIZE SPACAL: LUBENCE NA IZLOŽBI

DRAGUTIN OGNJANOVIĆ

POEZIJA O. DAVIČA

Ne pevaju ljudi o sreći, nego za sreću; ne žive da stvaraju, već stvaraju da žive.

U korenima i iskopinama sebe; u fatumu vremenske i prostorne utrobe; u spletovima i čvorovima njihove mreže; u petljama svega što postoji; u postojanju nepostojećeg; u relacijama duha misli; u zamahu snage, ne telesne, ne fizičke, već stvaralačke, intuitivne, — nalaze svoju drugu stranu, svoj drugi lik; lik veličine i veličinu toga lika.

Pred sobom i za sebe, ponavljan je neponovljiv, kazivan a nezreciv, prodoran a neuhvatljiv, dubokomisien i mnogomisien, Davičo nam se prikazuje u poetskom doživljavanju onoga — kako bi on rekao — „jestecig“ i nslučivanju onoga „nebilog“. Ali on pokazuje viši domen svog umetničkog izraza i viši nivo poetske tonalne obojenosti u revokaciji bilog, u kome je sagledao nesklad željenog i postojećeg u košmaru životne pomoćnosti. Tu je on uspeo da dočara puniju sliku čovekovih duševnih stanja njegove borbe za ostvarenje najvišeg ljudskog idealaa (slobode), koji je nekad bio samo san i beznađeno priželjkivanje. U tom buntovnom pregalaštvu on nalazi najveće zadovoljenje svojih voljnih i instiktivnih akcija. Izrastao na ovom balkanskom vetrometu, osetio je bilo njegove životne smisaonosti i uranjanja u tokove prolaznog i večitog. Bio je sve dok nedorečenih vapaja, stradanja i protesta, krmalno po uzburkanim vodama stvarnosti.

Ranoranilac zakasni da odmore; ponire u životne borbe da bi se dobio školjke i iz nje iscedio biser. Rasan i svršishodan, nepokolebljiv i nedvosmislen; istrajan i uveren u sebe, ne usteže se da govori kad ima šta da kaže, kad ima šta da osmisli. Preraste u zamišljenost ovoga sveta, uvuče se u njegove najskrivenije i najneispitanije terene, da tamo nadje klicu svog poetskog vulkanizma. Neuravnoteženost čovekovog bitisanja postaje njegov lajtmotiv. Stvarnost je spektakl padova i batrganja, stabilnog hoda i malaksale neuravnoteženosti.

Kod Daviča postoji turbulentno previranje skoro nikada neublaženo fišinom i smirenjem. Krvotok i puls, nastajanje i nestajanje, sve to uvire u jedan okean — život. On je uvek svoj i uvek naš u traganju za višim životnim bivanjem, u razaranju tinjavog i gnjilećeg, razgaranju

vitalnog čovekovog duha i njegove potencijalne stvaralačke usmerenosti:

Održi san. O peteljku smisla veži nadu!
I želju u grlu skrutanu. Ja joj se
S krvlju mi mrtvih održi tvrd još glasam
u srodstvu krv još gladnomladu, (Krug)

U poimanju shvatljivog i ostvarenju mogućeg, u srži stvari i pojmovnim apstrakcijama, u diskordu kretanja i sili vrenja, gustom mrežom invencije nastoji da se domogne nečeg samo svog po izrazu, opštečovečanskog po suštini.

Davičova poezija je za razmišljanje. Ona je po svom metaforičkom davanju vrednosti životu, u istinskom i iskrenom doživljavanju i ovapločenju različitih čovekovih preokupacija, svesnih i nesvesnih pobuda i htenja, jedinstvena za naše prilike. Zamišljeni smo, odgonetamo i — zaključujemo: carstvo naše je u nama, a stvaramo ga da budemo u njemu, da svojim postojanjem osvedočimo sebe i potvrdimo okolinu; da svojim prisustvom pokažemo neusvišnost, a svojim nestankom neisključivost. U Davičovoj poeziji postoji krvotok reči, nešto što ošamućuje, zanosi. Ona je vrela od životne snage; ona opija svojim svežim sokovima. Sva je zahuktana, puna, čvrsta, masivna, postojana. Nekom dubinskom silom izbacuje, vulkanizuje. U svojoj kondenzovanoj jezgrovitosti, koja je produkt talenta, imagnacije i nekog unutrašnjeg imperativa nužnosti, dočarava pesnikove pobude i njegove unutrašnje raskole. Neprestani nemiri, u raskidanju i rastrzanju homogenog i objedinjavaju raznorodnog, prestaju da bivaju ono što su i opet postaju to, u novom svetlu, za novi mrak, pod kapom mrakosvetla, većitom nad nama, nad svetom. „I ma koliko da je čaša pesnika mala — kaže Davičo u „Poeziji i otporima“ — on će moći da pije samo iz nje i samo ono što je u njoj.“ Ta čarobna čaša i to čarobno piće su toliko lični i toliko svoji, da ih svaki pesnik, u različitim vidovima, ima za sebe, svoje. Ta „čaša“ kod Daviča je ispunjena životom, bogatim nemirima i neprestanom borbom.

Uvek ponovljani antonimi: život-smrt, predstavljaju u neku ruku žihu kroz koju prolazi osovina svakog životnog procesa i svake ljudske delatnosti. U nepre-

stanom kretanju, u stalnim promenama, sve što jeste ostaje da biva, samo u drugoj formi.

Pesnici su uvek opsednuti mislima koje variraju između ovih suprotnopolnih apstrakcija, ili se vrte oko njih u nastojanju da u njima pronadju neke nove, neiskazane istine koje u novim društvenim uslovima dobijaju nova značenja.

Od materinog mleka do večitog sna, od prve radosti do poslednjeg bola, od devojačke nevinosti do nanesenog greha, od individue do univerzalnog trajanja, — osclira skala Davičove ponesenosti i proniknuća u životne promene i njihov relativitet. I pomisao na započetu ljubav, i ozeble ruke s prstom na obrači, i srca zaledjena pred ostricom bajoneta, i umor rastrzan u koloni, i smrt što podmuko vreba, — sve je to sadržano u njegovoj ratnoj poeziji kaja brečke svojom sočnom punoćom.

Postoje okuke i raskrsnice, klizavi i rapavi tereni, ali im se Davičo odupire svojim borbenim stavom, od prve svoje zbirke do „Flora“ i „Nastanjenih očiju“, u kojima je ovde reč. Razgranavanje polazi od elementarnih izvora, ukorenjavanje dovodi do sigurnih i postojanih usća.

Budan da prati zbivanja, ne lutajući u traganju, on nalazi tu, u životu, poetske motive dubokoljudskog izraza, napajajući ih fluidom refleksivnog ispoljvanja. U opštem nalazi svoju egzistenciju, njen misao i suštinu. Graba nepomirljivost je odraz njegovog temperamenta:

Nek me raznesu godine.
Necu ogrtać mir a
pa makar ispunio rupu svim što zri vrtoglavu.
Neka ne bude! Dok sam, ja svež
i go ko sekira
detinjstva hoću da zvoni
udaram stablom. Zdrava.
(Zajedno)

Poezija i u njoj: putnik i put, prostor i vreme; pesnik i u njemu: stvarnost i san, ljubav i mržnja; misao i u njoj: odmor i zastoji, proizući i „gornjanja“.

Kod Daviča se sliče utisak da grabi pred vremenom, u težnji da ka onom „neblom“ povuče poprečnu (neispisanu) liniju procrvanog smisla:

Dižem jedno oko mršavo od tuge,
Drugo koje zalei m oistok
ne meri...

Osešljiv prema novom, on iznenadjuje neočekivanim obrtama, i može li se reći, pesničkim eksperimentima. Ali u tom „eksperti-